INTERESUL DOCTRINAR FAȚĂ DE BAZELE LEGALE ALE POLITICII STATULUI ÎN DOMENIUL OCROTIRII JUDECĂTOREȘTI A DREPTURILOR ȘI LIBERTĂȚILOR OMULUI

Ala SUMAN,
masterand, Facultatea Drept, USEM
Nicoleta MOROZAN,
doctorandă, Facultatea de Drept, USM,
Cezar ZAGOREANU,
student, USMF „Nicolae Testemiţanu"
Lidia SUMAN,
Studentă, Facultatea Drept, USEM
Coordonator ştiinţific: ***Zinaida LUPAŞCU****,*
doctor în drept, conferenţiar universitar,UTM
Coordonator ştiinţific:
Artur ZAGOREANU,
magistru în drept, avocat
Rodica NICHITA*,*
doctor în drept, Facultatea Drept, USEM

Summary: *The logic of a theoretical study on the issue of judicial protection of human rights and freedoms, obliges us to start from the doctrinal interest in the legal basis of state policy in the field of judicial protection of human rights and freedoms, to highlight what has been done so far, with those pluses and wishes.*

In general, the issue of human rights and freedoms has always preoccupied and still concerns human thinking. Nor can it be overlooked that the issue of legal policy in the field of judicial protection of human rights and freedoms has not been given due attention, lacking official views on the legal policy of the state in this area.

Keywords: *human rights and freedoms, justice, legal policy, judiciary, jurisdiction,*

Rezumat: *Logica unui studiu teoretic pe problematica din domeniul ocrotirii judecătoreşti a drepturilor şi libertăților omului, ne obligă să pornim de la interesul doctrinar față de bazele legale ale politicii statului în domeniul ocrotirii judecatoresti a drepturilor şi libertăților omului, să evidențiem cele făcute până la noi, cu plusurile şi doleanțele respective.*

În general, problema drepturilor și libertăților omului întotdeauna a preocupat și preocupă gândirea umană. Nu poate fi trecut cu vederea nici faptul, că problema politicii juridice in domeniul ocrotirii judecătorești a drepturilor si libertatilor omului nu i s-a acordat atenția cuvenită, ducând lipsă de concepții oficiale asupra politicii juridice a statului in acest domeniu.

Cuvinte cheie: *drepturile și libertățile omului, justiție, politica juridică, putere judecătorească, putere jurisdicțională,*

Introducere:

Opțiunile privind implicarea statului în activități economice și sociale sunt susținute prin "contribuția necesară a politicilor de stat în promovarea valorilor care răspund trebuințelor vitale ale individului". Dreptul este etapizat și inclus în politica statală doar în măsura în care nu atentează la demnitatea umană la drepturile și libertățile omului, la echitate și justiție. Justiția, ca principiu superior, vizează justețea și moralitatea, respectarea drepturilor fiecăruia. Deasemenea, justiția este într-o strânsă corelație cu dreptul. A încălca exigentele Justiției înseamnă a viola drepturile celorlalti…. Justiția în limitele ei stricte se opune caritații, milei, indulgenței. Caritatea ne obligă să facem bine celorlalți, justiția ne cere să nu facem rău. [30., p.108]

Justiția independentă într-un stat de drept. Doctrinarii din domeniu, în mod sporit au acordat atenție problemei nominalizate supra. Mircea Djuvara (1886-1944), personalitate remarcabilă a culturii românești din perioada interbelică, apreciat pe bună dreptate de către Giorgio Del Vechio că este "mai presus de toți, care prin vastitatea și profunzimea încercărilor sale trebuie să fie recunoscut nu numai ca cel mai mare gânditor român dar și unul dintre cei mai mari gânditori contemporani în domeniul filosofiei juridice" a adus o contribuție esențială în studiul problemei ocrotirii judecătorești a drepturilor și libertăților omului.[50.,p.166] La Mircea Djuvara se observa că există o permanentă intenție de a pune în centrul atentiei individul uman cu drepturile și libertățile lui.

Acesta din urmă este cel care creează valorile morale sau juridice având înscrise în el, în mod *a priori* a principiului justiției după care se structurează realitățile sociale. "Dacă ar fi să ne întrebăm care este noțiunea care stă la baza dreptului, -susține marele gânditor- putem spune cu drept cuvânt, că la baza dreptului stă și ideea de utilitate socială, așa cum am enunțat-o, dar în realitate această idee se reduce la ea însăși în ultima analiză și prin urmare se subordonează ideii de justiție." [19., p.133]

Ideea de justiție, "consistă în a trata toate persoanele la fel, în a nu face o favoare uneia în defavoarea celeilalte. Aici găsim unul dintre fundamentalele ideii de justiție; el stă în ideea de egalitate națională între persoanele libere. Aceste persoane intră în contact între ele,sunt supuse unor comandamente care sunt violabile, căci dacă nu ar fi violabile, nu am mai fi în fața unui fenomen de drept și ca atare aceste persoane sunt libere în activitatea lor în acest inteles. [19.,p . 224-225]

Chemând statul, instanțele judecătorești să stea la straja drepturilor și libertăților omului, remarcăm faptul că "ideile de justitie și de echitate trebuie, să fie supuse unei continue influențe reciproce în așa fel, încât să dispară inechitatea și să rămână pretutindeni justiția în înțelesul cît mai ideal posibil" [19.,p.228]

Statul de drept va trebui înțeles ca un stat care, organizat pe baza principiului separației puterilor statului în aplicarea căreia justiția dobândește o reală independență și urmând prin legislația sa promovarea drepturilor și libertăților inerente naturii umane, asigură respectarea strictă a reglementărilor sale de către ansamblul organelor lui în întreaga lor activitate.

Pe această linie de gândire, în Documentul Final al Reuniunii de la Copenhaga asupra dimensiunii umane finalizat la 29.06.1990 s-a subliniat, că statul de drept nu înseamnă pur și simplu o legalitate formală ce asigură regularitatea și coerența în instaurarea și punerea în aplicare a ordinii democratice, ci și o deplină acceptare a valorii supreme a persoanei umane, garantată de instituții constituind un cadru pentru expresia sa cea mai completă." [21.,p.9-10.]

Deosebit de importantă pentru realizarea scopurilor statului de drept este "existența unei justiții independente, a unui sistem de organe chemat să înfăptuiască activitatea jurisdicțională distinctă de puterea legiuitoare și de cea executivă și sustragerea oricarei influente a acestora".[21., p.53]

Întrucât statul de drept este statul domniei legilor, statul independenței justiției, instanțele competente sunt ținute să soluționeze litigiile cu care au fost sesizate întemeindu-se exclusiv pe normele juridice în vigoare , fără ca instanțele judecătorești superioare sau organele, aparținând puterii legiuitoare sau executive, să le poată influența în activitatea lor prin ordine, instrucțiuni, îndrumări sau sugestii.

Cu alte cuvinte , principiul independenței justiției înseamnă că instanța competentă nu se pronunță asupra litigiului ca parte integrantă într-o ierarhie, ci ca organ care procedează în afara vre-unui raport de subordonare. Această constatare nu este infirmată de faptul ca prin lege se admite casarea unei hotărâri judecătoresti de către instanța superioară cu trimitere la instanța inferioară.

O asemenea casare cu trimitere nu echivalează cu o îndrumare în cadrul unui raport de serviciu, ci are semnificația unei noi sesizări a instanței inferioare care în limitele acestei noi sesizări are o deplină independență în aprecierea probelor și în stabilirea stării de fapt potrivit ultimei sale convingeri, putând să facă aplicarea, în funcție de noile probe administrative și a altor dispoziții legale decât cele cu privire la care s-a pronunțat instanța de recurs. [21.,p.55-56]

Principiile obligatorii ale justiției: să nu ucizi, să nu rănești, să nu furi, să nu răpești libertatea sau demnitatea, se adaugă îndatoriri generale care ne obligă să respectăm drepturile personalității celorlalte și în consecință să nu le fie răpită nici una din capacitățile, virtutiile lor naturale". "Justiția constă mai presus de orice în a restitui fiecăreia ce i se datorează", călăuzind relațiile sociale și determinând "direct relațiile oamenilor cu semenii lor".[30.p.107]

S-a demonstrat ca "esența justiției își află expresia în poziția obiectivă a subiectivității și în coordonarea intersubiectivă".[30,p.28;]

Exigențele principiului justiției se înfăptuiesc: prin considerarea simultană a mai multor subiecte puse pe un același plan și reprezentate, unul în funcție de celălalt, prin paritatea și egalitatea inițială, care se presupune între participanții unui raport de același fel; prin reciprocitatea sau corelațiunea, prin care afirmarea unui drept este concordantă unei obligații și invers, adică la exigență, la o îndatorire este corelativ un drept. [31.,p.194]

Studiile doctrinare filosofice și juridice ne confirm faptul , că "acolo unde societatea se bazează pe cunoștințe și pe producerea acestora, ea se concentrează asupra științei, ingineriei și educației, caracteristică dreptului ei pozitiv este întemeierea pe proclamarea și consacrarea drepturilor naturale ale omului ", ca sursa și justificare a oricărei Constituții și a întregii legislații unui stat". [31.,p.168] .Prin însăși natura sa, prin accepțiunile sale de drept obiectiv "dreptul se concretizează în reglementări pozitive ale unor raportări sociale cărora le dă valoare prin dispoziția prin care unele sunt interzise, altele sunt premise, altele sunt obligații, invocând Justiția, Dreptatea, Binele comun în forme generice juridice, forme normative". [31,p.180]

Viața socială impune diverse fapte (acțiuni-inacțiuni) ale oamenilor. O acțiune umană alternează, reguli, valori și scopuri și ca urmare este ordonată, ghidată, ceea ce o face rațională.

De aceea în viziunea profesorluil Gh. Mihai,"am putea spune ca există un singur principiu al Justiției…Justiția este principiul (temeiul) oricărui drept sens ontologic. De aceea îi vom spune, deși nu tocmai propriu, principiu fundamental. Fiecare drept pozitiv are principiile sale generale, care nu pot fi astfel în afara rațiunii fundamentale.Principiul fundamental nu are nevoie de recunoaștere ca să existe ,spre deosebire de principiile generale recunoscute prin legile statului".

Justiția desemnează "ceea ce trebuie să fie în versul uman. Dreptul desemnează ceea ce trebuie făcut potrivit cu o societate sau alta, poate într-un ansamblu de reguli conforme cu Just(ția), întrucât numai prin aceasta și-ar justifica ființa de drept." Prin drept se și asigură ordinea judiciară. Ea rezidă în ansamblu hotărârilor pronunțate de către jurisdicțiile ordinare și speciale dintr-un stat, printr-o activitate numită justiție. Aici termenul "justiție" are înțelesul de prerogativă a statului suveran, de a pronunța dreptul prin instituțiile sale abilitate să o facă.

Totalitatea instituțiilor abilitate să pronunțe dreptul într-un stat realizează o funcție judiciară prin care impune ordinea judiciară. Conform Constituției, jurisdicția cuprinde- în sens larg - toate organele cărora legea le atribuie calitatea de a o exercita, iar în sens strict- instanțele judecătorești cărora li s-a fixat atribuția de a soluționa litigii,în afara celor care – prin dispozițiile exprese ale legii- sunt date altor organe.

Redutabilul profesor universitar Ioan Huma se recomandă, în principal, prin lucrările publicate sub egida unor edituri de prestigiu, lucrări prin care promovează consecvent umanizarea societății.În viziunea domniei sale "în ordinea ei, lumea drepturilor, a valorilor justiției, pilon de civilizație și spiritualitate, s-a înscris organic în istoria umanității. Mai ales acum, sistemul juridicității are a-și dinamiza prezența în conceptul umanist servind cu mijloacele sale afirmarea comunităților și statelor lor și pe aceasta bază, a sistemului normativ integrativ al ansamblului civilizației omenești". Profesorul I.Huma, consider, că dreptul natural este laitmotivul problematicii drepturilor omului, constituie justa măsură a acestora.Se știe că de când există stat și lupta pentru putere,dreptul a slujit cu credință statul și puterea, a fost umbrit de politica guvernatoare. "Astăzi în măsura în care vom asigura statul de drept, stat slujitor al drepturilor și nu un stat al drepturilor confiscate de putere – susține, pe bună dreptate profesorul Ioan Huma- am putea pretinde, poate pentru prima dată un succes în istorie ,ca și politica să slujească dreptul, devenit acum sumă de valori normative acreditate social și apte să ne conducă pe calea libertății reale. Răsturnarea istorică a relației dintre politic și judiciar ar asigura întâlnirea firească nespeculativă, dar nici ideologizată, a dreptului pozitiv cu dreptul natural." [28., p.6]

În conceptul umanizării și socializării reale a drepturilor și libertăților omului poate triumfa Dreptul, Echitatea și Justiția.

În viziunea autorului Lidia Barac, noțiunile "just", "injust" aparțin moralei , iar evaluarea dreptului ca just sau injust exprimă relația în care el se află cu morala , pe de o parte, iar pe de altă parte, este de natură a pune în a evidența una din finalitățile sale deosebit de importante, anume aceea de a asigura și promova justiția, dreptatea și adevărul în societate și în viața membrilor săi .

Prin această valență a sa, dreptul este îndepărtat de construcția sa tehnică,de caracterul său formal, absolut necesar elaborării sale.Dacă observăm cum sunt utilizați termenii de just, chiar de către juriști, vom constata, că semnificația acestor termeni este și ea diferită.Deseori termenul de just este asociat ideii de bine, corect, în timp ce termenul de injust este asociat ideii de rău, nedrept, urât, illicit.

Indiferent de accepțiunile acestor termeni, trebuie să constatăm, că ei sunt subordonați ideii de justțtie , animate de un element comun, potrivit cu care, indivizii,oameni pot pretinde în raporturile dintre ei un anumit grad de egalitate relativă .Acest element comun, exprimă în realitate o regulă cu valoare de principiu care se manifestă ori de câte ori , în discuție intră împărțirea unor profituri sau dezavantaje , drepturi sau obligații etc. [8.,p15.] Generalizînd problemele activității instanțelor judecătorești și a magistraților și asociind o serie de norme care vizează statutul magistraților, putem identifica rolul magistraților într-un stat de drept , anume acela de a garanta supremația dreptului, a legii si a statului de drept , a drepturilor si indatoririlor fundamentale ale cetățenilor." [10., p.3]

E îmbucurător faptul ,că mai mulți cercetători nu au trecut cu vederea problematica bazelor legale ale politicii statului, în domeniul ocrotirii judecătorești a drepturilor și libertăților omului și într-o măsura mai mare sau mai mică și-au adus contribuția lor la soluționarea acestei situații.

Astfel, profesorul universitar E. Arama, în lucrarea sa "Repere metologice pentru studierea și aplicarea dreptului", atrage atenția la mai multe probleme ce țin, de politica statului, în acest domeniu. E semnificativă în acest sens afirmația, cu care ne solidarizăm, referitoare la faptul , că "separația puterilor în stat și asigurarea drepturilor și libertăților omului reprezintă două trăsături definitorii ale statului de drept. Ambele trăsături sunt indisolubil legate de exercitarea justiției, căreia actualmente îi revine un rol fundamental în realizarea noii ordini juridice, al cărei ideal este statul de drept". Totodată autoarea face distincție între egalitatea formală și reală, egalitatea în fața legii si egalitatea în lege, legalitatea șanselor și a rezultatelor.[2.,p.15]

Este incontestabil faptul ca în lipsa unor egalități reale nu poate fi vorba de stat de drept, echitate, justiție. Un interes sporit prezintă propunerea profesorului universitar E.Arama de a utiliza în domeniul dreptului, în general, și în jurisprudență, în special o noțiune complexă, necesară cum ar fi *proporționalitatea* . Aplicarea acesteia în jurisprudența statelor europene, a Curții Europene a Drepturilor Omului -menționeaza autorul- "pune în valoare natura multiaspectuală a dreptului și a justiției, necesitatea perfecționării permanente a celor ce creează și aplică dreptul pentru ca acesta să fie în serviciul omului în vederea triumfului dreptății."Proporționalitatea este conceptul ce se află în

strânsă legătura cu raționalul și credem că poate fi utilă în politica juridică a statelor noastre.[2.,pag 23]

Un rol considerabil în studiul problemei politicii statului în garantarea judecătoreasc a depturilor și libertăților omului revine profesorului universitar Gheorghe Avornic,care menționează faptul că "evoluția teoriei clasice a separației puterilor în stat a amplificat și evoluția explicațiilor și practicilor privind puterea judecătorească. Aceasta explică chiar terminologia diferită sub care această "putere" este exprimată în constituții și doctrina și anume: *putere judecătorească, putere jurisdicțională.*

Denumirea de autoritate judecătorească invocă foarte clar justiția ca funcție distinctă și ca sistem distinct. Însuși termenul de "justiție" are două sensuri.

În prim sens, prin justiție înțelegem sistemul organelor judecatorești, iar într- al doilea- activitatea de soluționare a proceselor civile administrative, comerciale, penale, de muncă etc. de aplicare de sancțiuni de restabilire a drepturilor și intereselor legitime ale cetățenilor care au fost încurcate. În limbajul cotidian a face justiție înseamnă a face dreptate. [3., p.212]

Prin finalitatea sa, justiția se situează printre principalii factori de consolidare a celor mai importante relații sociale, dat fiind faptul că ea întruchipează virtutea morală fundamental menită a asigura armonia și pacea socială a căror realizare contribuie deopotriva regulilor religioase, juridice. [22., p.25]

Autorul are perfectă dreptate,menționând că "experiența demonstrează că Puterea Judecătoreasca a jucat și joacă un rol deosebit în apărarea și realizarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor , precum și a celorlalte drepturi și interese legitime deduse judecății. În baza legii, Puterea judecătoreasca este separată de celelalte puteri ale statului având atribuții proprii ce sunt exercitate prin instanțele judecătorești în conformitate cu principiile și dispozițiile prevăzute în Constituție și în celelalte legi ale țării". Un aport considerabil în promovarea și garantarea drepturilor și libertăților omului revine incontestabil, profesorului universitar D.Baltag care atrage atenția la faptul că " primul și cel mai important domeniu care trebuie transformat și modelat potrivit doctrinei este *statul* , pe care toți politicienii îl definesc ca principala instituție politică a societății , capabile să exercite puterea suverană.Statul reprezintă sistemul nervo-central al societății motiv pentru care puterea politică instalată va acționa astfel încât statul să fie în măsura a implementa conceptele proprii doctrinei sale.Puterea politica ghidată de o datină proprie este forța care divizează în societate.Important este faptul că dreptul se află în slujba obiectivelor stabilite de puterea politică.Teoretic vorbind dreptul ar trebui să aibă capacitatea de a cenzura comenzile statului, de a domoli nervozitatea ori nerăbdarea puterii politice, asigurând reglementarea sub forma normelor juridice a celor mai importante domenii ale vieții economice, politice și sociale, plecând de la protecția valorilor juridice, a drepturilor și libertăților fundamentale ale poporului, a democrației reale în general. [4.,p.180]

Politica juridica a statului e îndreptată spre promovarea drepturilor și libertăților fundamentale, spre asigurarea respectării stricte a legilor de către toți .Din această perspectivă, " nici justiția, a cărei indepedență este consacrată constituțional, nu este separată în sens absolut de celelalte două puteri, legislativă și executivă. Ea se impune judecătorului chiar dacă prevederile sale nu sunt suficiente și clare. În raporturile cu executivul, judecătorul se bucură de o independență neingrădită, în virtutea atribuțiilor sale, fiind chemat să exercite, prin contenciosul administrativ, un veritabil drept de control asupra administrației publice". [4., p.476]

Este semnificativ faptul, că " *pentru ca justiția să-și poată înfăptui misiunea* ea este cârmuită de anumite principii fundamentale ce vizează atât organizarea, cât și funcționarea sa : *principiul libertății, accesul liber la justiție, prezumția nevinovăției, egalitatea în fața legii…* Rezultă că prevederile constituționale din legile speciale sunt conforme principiilor fundamentale referitoare la independența magistraturii, elaborate, de cel de-al VII lea Congres al Națiunilor Unite -Milano 1985- și adoptate ulterior prin rezoluțiile din 29.11.1985 ale Adunării Generale O.N.U., care a invitat guvernele statelor membre " să le respecte și să le includă în legile și practicile lor naționale". [4., p.477]

Este semnificativ rolul justiției în cazul răspunderii juridice ca segment final, ultima verigă a actului de înfăptuire a justiției. Subliniind acest lucru în lucrarea sa fundamentală " Teoria răspunderii și responsabilității juridice" profesorul D. Baltag pornește de la triumful dreptății justiției, echității, promovării și ocrotirea drepturilor și libertăților omului. [5., p.144]

Prezintă inters sporit și se impune prin originalitatea s-a studiul monografic al profesorului universitar Igor Dolea. Deși studiul respectiv ține de domeniul dreptului de procedură penală, autorul subliniază faptul că "merită a fi acceptată opinia din doctrina, potrivit căreia este necesară o unitate dialectică între stat și persoană, deoarece neimplicarea statului în protecția intereselor persoanei concrete afectează interesul general. Aflat în raport cu statul, cetățeanul este în drept nu numai să accepte din partea statului o *regulă de joc*, dar și să ceară de la stat un comportament corespunzător, iar dacă este necesar, fiind în drept de a-l impune, prin intermediul instanțelor naționale sau internaționale. [20.,p. 57] Făcând referință la rolul puterii judecătoresti în promovarea și garantarea drepturilor și libertăților omului, autorul remarca:" Drepturile persoanei sunt un factor esențial care stabilește obiectivele, conținutul și forma activității procesuale în cauzele penale. Nu drepturile persoanei trebuie să se conformeze intereselor descoperirii infracțiunii și urmăririi penale, a procesului penal în general, dar rigorile procesual penale trebuie să se conformeze la maximum drepturilor persoanei".[20., p.58]

Ne solidarizăm cu opinia profesorului I. Dolea, conform căreia " în activitatea organelor procesual penale necesită a fi aplicat *principiul autolimitării* care poate fi definit, în opinia noastră, astfel: dacă un comportament, o acțiune a organelor nu este interzisă, dar și nu este prevăzută de lege, aceasta înseamnă că acțiunea trebuie interpretată ca una interzisă. Pentru cetățeni este aplicabil *principiul libertății* care asigură persoana cu dreptul de a-și apăra libertățile și drepturile sale cu toate mijloacele neinterzise. Drepturile și libertățile persoanei determină esența și conținutul legilor.Astfel, în primul rând se prezumă stabilirea în legi a condițiilor pentru realizarea în cea mai mare măsură sau pe cât este posibilă, a drepturilor persoanei". [20., p 59]

În vizunea noastră acest principiu ar fi acceptabil și oportun de a fi recunoscut viabil și pentru instanțele judecătorești,deoarece "asigurarea drepturilor persoanei în probatoriul penal nu va fi efectivă doar prin declararea drepturilor persoanei ca o valoare supremă, chiar prevăzute de lege și sunt necesare mecanisme de asigurare a acestora.Fără aceste mecanisme și în lipsa unor garanții procesuale asigurarea drepturilor persoanei va rămâne doar declarație. [20.,p.80] Aceste concluzii țin de starea reală de lucruri din legislația Republicii Moldova, când e vorba de coraportul material cu dreptul procesual.De multe ori și dreptul material promovează anumite valori, dar în lipsa normelor procesuale acestea rămân neefective.

O valoare teoretica și practică inedită o are studiul cercetatoarei Tatiana Novac [36.,p.21] care subliniază faptul că, caracterul complex al justiției comtemporane ne permite să evidențiem rolul ei oxiologic și formarea puterii de stat și a structurii trihotomice a aparatului de stat în complexitatea sa. Ca urmare, justiția se prezintă atât în calitate de funcție jurisdictională a statului cât și în calitate de serviciu public. "Caracteristica justiției prin analiza principalelor sale accepțiuni, -susține autorul- ne orientează spre o sintetizare logică a principiilor ce îi sunt reprezentative. Concluzionăm interacțiunea reciprocă a principiilor independenței, integrității și neutralității în determinarea naturii și esenței justiției contemporane.Independența justiției presupune o capacitate decizională absolută autonomă atât la nivel de sistem cât și la nivel de instanță. Integritatea prezumă prezența unui respect și a unei încrederi sociale, realizate din comportamentul social manifestat, în cazul nostrum - al comportamentului functional al justiției.

Neutralitatea prezintă atât o autonomizare organizațională și funcțională, cât și o nesimplificare și abstractizare de la lupta pentru putere în orice formă de manifestare ce o caracterizează." [36., p.23]

Potrivit prevederilor constituționale și legale "instanțele judecătorești, care exercită puterea judecătorească și înfăptuiesc justiția în numele legii au următoarele caracteristici:

Origine legală, permanentă; sunt organe cu jurisdicție obligatorie; aplică pricipiul contratorialității și normele de drept".

Esenta conceptului de *independență a justiției* decurge din teoria separației puterilor. Justiția fiind unul dintre cei trei piloni fundamentali și legali ai puterii într-un stat democratic modern, presupune atât independența individuală, cât și instituțională.Termenul *inependență* definește relațiile dintre puterea judecătorească și alte puteri și autorități.

Examinarea și solutionarea cauzelor concrete ce țin de competența instanțelor de judecată, se evidențiază în baza principiilor constituționale: al egalității cetățenilor în fața legii și a justiției (art. 16);al accesului liber la justiție (art.20),al prezumției e nevinovăție (art.21),al dreptului la apărare (art.26), al legalității (art.114),al independenței judecatorilor (art.116), al publicității dezbaterilor judecătorești (art 117); în baza prevederilor referitoare la limba de procedură și dreptul la interpret (art.118); exercitarea căilor de atac (art.119); caracterul obligatoriu al sentințelor și al altor hotărâri judecătorești definitive (art.120).

Într-un studiu de doctorat în drept, autoarea, Anastasia Catan ,consideră că politica juridică în domeniul drepturilor omului poate fi definită ca " reprezentând activitatea sistemică a statului și a reprezentanților societății civile orientate spre elaborarea unui mecanism eficient de reglementare juridică și aplicarea acestuia în vederea asigurării respectării drepturilor și libertăților omului și cetățeanului,consolidarea ordinii de drept și a legalității, realizate în sfera de acțiune a dreptului și prin mijloace de drept.[15.,p.22] Conținutul politicii juridice în domeniul drepturilor omului cuprinde totalitatea măsurilor luate de către subiecții acestora în vederea realizării efective a politicii, exprimată în realizarea drepturilor, protecția și apărarea lor." [15., p.19]

Referindu-se la tendințele de dezvoltare a politicii juridice, constatăm, că scopul primar (apropiat) al acestora ar fi în asigurarea protecției și promovării drepturilor cetățenilor, garantate de Constituția Republicii Moldova, afirmate, proclamate și consacrate prin instrumentele internaționale la care statul nostru este parte. Scopul final rezidă în dezvoltarea unei adevărate culturi a drepturilor omului și Republica Moldova, fără de care edifiarea unui stat de drept practic este irealizabilă." [15., p.18-19]

Principalele direcții de acțiune și tendințe de dezvoltare a politicii juridice în domeniul drepturilor omului sunt: promovarea universalității drepturilor omului; promovarea drepturilor omului în toate domeniile vieții sociale; încorporarea drepturilor omului în toate evaluările de impact; evaluarea periodică a realizării politicii juridice în domeniul drepturilor omului; colaborarea statului cu parteneri externi; dezvoltarea parteneriatului cu societatea civilă. Toate aceste tendințe au menirea de a perfecta politica juridică în domeniul drepturilor omului, de a optimiza și a eficientiza mecanismul de realizare a acesteia. [15, p.20]

În viziunea doctrinarului Zaporojan V., drepturile omului au devenit un concept universal. În condițiile globalizării dreptului se proliferează necesitatea de a definii în aspect juridic drepturile omului pentru a detașa diferitele terminologii aplicate confuz în acest domeniu.

Termenul "drepturile omului" , în calitate de concept juridic, analizat prin metoda exegetică a dreptului constituțional poate fi definit într-un limbaj mai popular ca posibilitați de acțiune a ființei umane. Autorul susține că pentru a defini drepturile omului, este necesar să luăm în considerație faptul că prin drept (al omului) înțelegem o prerogativă a posibilității de acțiune .Ținând cont de titulatura în sensul termenului " om", definind drepturile omului, suntem nevoiți sa abordam prerogativele ființei umane independent de aflarea acesteia sub jurisdicția unui stat.Existența unui drept al omului nu depinde de recunoașterea sau garantarea acestuia de sistemele de drept național sau internațional, originea drepturilor omului este naturală. Se va ține cont și de faptul că exercitarea acestei prerogative depinde de voința subiectivă a ființei umane de a desfășura sau de a refuza desfășurarea acțiunii umane pretinse.Ca urmare, drepturile omului sunt și drepturi subiective. [54., p 442-448]

Autorul ajunge la concluzia că drepturile omului sunt acele prerogative naturale ale ființei umane, întemeiul cărora omul conform voinței sale subiective,poate desfașura sau refuza o acțiune pentru exercitarea unei valori umane…și drepturi secundare ale omului.Toate se atribuie la categoria celor fundamentale în scopul coecsistenței sale în societate. [54, p.446]

Lucrarile savantului Zaharia Victor prezintă o valoare teoretică si practică inedită, autorul acordînd o atenție sporită problematicii accesului la justitie, care constituie blocul fondator al

sistemului democratic, in care orice persoana are dreptul la satisfactie efectiva in cazul lezarii drepturilor sale,cum ar fi de exemplu, combaterea torturii.

Nu ne-am referit la toate studiile asupra problematicii drepturilor si libertatilor omului din Republica Moldova,dar făcând o incursiune istorica a problematicii drepturilor si libertatilor omului putem conchide ca stiinta actuala dominanta privind drepturile si libertatile omului, privind politica statala in acest domeniu nu este o creatie exclusiva a doctrinelor unei sau altei tari, la o anumita etapa de dezvoltare istorica. Aceasta are la baza tot ceea ce omenirea a acumulat pe parcursul evoluției sale.

Secolul XX, inceputul secolului al XXI lea marcheaza monumentele studii stiintifice in ceea ce priveste problematica drepturilor si libertatilor omului, in general, ocrotirii si garantarii acestora, in special garantarii judecatoresti a drepturilor si libertatilor omului, in particular.Ele au influentat legislații nationale și internationale care tot mai mult contribuie la umanizarea societații contemporane.

Concluzii:

În urma cercetarii problemelor propuse pentru acest articol inaugural, considerăm că drepturile si libertățile omului, garantarea acestora intotdeauna au preocupat gândirea umană. Știința contemporană inglobează în sine răspunsuri și recomandări la cele mai diverse întrebări ale problemei nominalizate. In același timp la toate etapele de dezvoltare a societatii,există multe intrebări care își mai asteaptă răspunsul. Nu poate fi trecut cu vederea nici faptul că functionalitatea institutiei drepturilor si libertatilor omului e vizata de ritmul mult mai inalt al transformarilor social-economice,politice etc.

Accelerarea acestui ritm duce la schimbări importante in domeniul legiferarilor, in presiunea sub care lucreaza autoritatile statului. Toate acestea inaintează noi intrebări si necesită indiscutabil,abordă,ri suplimentare permanente in studiul problemei enunțate supra.

Fără a diminua semnificația abordărilor doctrinare și proxiologice din acest domeniu, constatăm că unele investigații nu intotdeauna se localizează la imperativele noastre naționale, altele-avînd un caracter fragmentar sau incomplet,in virtutea scopurilor pe care și le-au propus diferiți doctrinari.Remarcăm și faptul ,că reglementările naționale din domeniul respectiv nu sunt suficiente pentru a face față intregului diapazon de probleme teoretice si practice cu care se confruntă societatea .

Bibliografie:

1. AMITETELOAIE Alexandru, Drept constituţional şi instituţii politice, Editura Junimea, Iaşi, 2009 p . 8-9
2. ARAMA E., Repere metodologice pentru studierea si aplicarea dreptului, CEP USM, Chisinau, 2009, p.83
3. AVORNIC Gh.,HUMA Ioan , BRAGOI C., GRECU R., și alții,Tratat de teoria generala a statului si dreptului, Vol. 1 Iasi, Vasiliana 98, 2015, p.212(total -404 p)
4. BALTAG Dm., Teoria Generala a drepturilor, Curs universitar, Chisinau,ULIM, 2010,p.180 (total -536p)
5. BALTAG Dm., Teoria raspunderii si responsabilitatii juridice, Chisinau, ULIM, 2010 (total-440 p)
6. BANCIU Angela, Istoria vieţii constituţionale în România (1866-1991), Casa de editură şi presă ŞANSA S.R.L., Bucureşti, 1996, p. 22
7. BARAC Lidia, Raspunderea si sanctiunea juridica, editura Lumina dex Bucuresti,1997
8. BARAC Lidia, Elementede teoria dreptului,Editia 2, ed. CHBeck,Bucuresti,2009
9. BARAC Lidia, Europa si drepturile Omului. Romania si Dreptuirle Omului, Editura Lumina Lex, Bucuresti,2001
10. BARAC Lidia, Management juridic,Editura Hamagiu,Bucuresti,2010
11. BERINDEI Dan, Revoluția română din 1848-1849, Editura Enciclopedică, București, 1998
12. BĂLCESCU N., Opere, partea a II-a, Scrieri istorice, politice şi economice, Bucureşti, 1940 p. 99.

13. ClOȘCA I., Tratat de drepturile omului. Editura Europa Nova, Bucuresti,1995;
14. Constitutia Republicii Moldova: Comentariu (coord. de proiect: Klaus Sollfrank, Chisinau,ARC,2012, p.412-462 (total 576 p)
15. CATAN Anastasia, autoreferatul tezei de doctor in drept ” Politici de ordin judic in domeniul drepturilor omului aplicabile in Republica Moldova”, Chisinau 2018 (in total-28 p)
16. CATAN Anastasia, autoreferatul tezei de doctor in drept ” politici de ordin judiciar in domeniul drepturilor omului aplicabile in Republica Moldova”, Chisinau 2018, p.19(in total-28 p)
17. CRAIOVAN I., Tratat de teoria generala a dreptului , Universul juridic , Bucuresti,2015
18. DELEANU I., DELEANU S., Mica enciclopedie a dreptului, Editura Dacia, Cluj Napoca, 2000
19. DJUVARA Mircea,Teoria generala a dreptului (Enciclopedia juridica).Drept national, izvoare si drept pzitiv, Editura ALL, Bucuresti,1995, p.133. (total 516 File)
20. DOLEA Ig., Drepturile persoanei, in probatoriul penal: conceptul promovarii elementului pivat, cartea Juridica, 2009, Chișinău,p 57 (total 416 p)
21. DRĂGANU Tudor, Introducere in teoria si practica Statului de drept,Editura Dacia,Cluj Napoca,1992,p.9-10(in total 224 p)
22. DUCULESCU V., Protecţia juridică a drepturilor omului, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 2008, p. 169.p. 25
23. ECONOMU Radu, 1631.O Chartă a libertăților, în Magazin istoric, nr. 10(2325) octombrie 1986, pp . 8-9;
24. IORGA N., Evoluţia ideii de libertate, Ediţie îngrijită, studiu introductiv şi note de Ilie Bădescu, Editura Meridiane, Bucureşti, p. 136
25. IORGOVAN Antonie , Drept constituţional şi instituţii politice. Teorie generală, Editura „Galeriile J. L. Calderon”, Bucureşti, 1994.p. 103
26. GHICA I., Opere, Editura de Stat Pentru Literatură şi Artă, Bucureşti, 1967, p. 235
27. GONȚEA Ioana , Primăvara popoarelor – Revoluţia de la 1848 în spaţiul european, sursă http://www.historia.ro/, consultată la data de 26 .12.2021.
28. HUMA Ioan, Valorile identitare in fata globalizarii.Culegere de studii . Universul juridic,Bucuresti, 2016, p.6
29. MAZILU Dm.,Teoria Generala a Dreptului,Editura All Beck,Bucuresti,200,pg.137 (in total 436 p)
30. MAZILU Dm., Echitate si Justitie, Editura Stiintifica, Bucuresti,1972,pg.107 si urmatoarele
31. MIHAI Gh.,Fundamentele dreptului.Stiinta dreptului si ordinea juridica (I);Teoria normelor juridice si a interpretarii ei (II) , Editura ALL BECK,Bucuresti,2003,p.194 (total -592p)
32. MIHAILĂ Ileana , Planul Bilisten: Unirea ţărilor române la 1770, în „Magazin istoric” nr, 4/2006, p. 12-15
33. MURARU Ioan, Elena Simina Tănăsescu, Drept constituţional şi instituţii politice, Ediţia 13, Vol. I, Editura C.H.Beck, Bucureşti, 2008, p. 84.
34. NEAGU Andrei, Consolidarea justitiei in statul contemporan democratic.Monorafie, Chisinau, 2012, p.21-22 (total 240 p.)
35. NEGULESCU Paul,ALEXIANU George, Tratat de drept public, vol. I, Editura „Casa Şcoalelor” , Bucureşti, 1942, p. 209, apud, Victor Duculescu, op. cit.
36. NOVAC Tatiana, Autoreferatul tezei de doctor in drept „ Statutul magistratului in arealul justitiei, Chisinau, 2016 (total-30 p)
37. OROVEANU Mihai T.Istoria dreptului românesc şi evoluţia instituţiilor constituţionale , Editura Cerna, Bucureşti, 1992, p. 198;
38. PARASCHIV R., Mecanismele internationale de protectie a drepturilor omului, Pro universitaria, Bucuresti, 2014
39. PLATON, Republica, Opere V, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1986, p. 326

40. POALELUNGI M.,Autoreferatul tezei de doctor in drept „ conduita legala si justitia , Chisinau, 2006, p.15 (total-320 p)
41. POALELUNGI M.,., Conventia Europeana a Drepturilor Omului: Obligatiii pozitive si negative, Monografie, Chisinau, 2015 (total 320p)
42. POPA N., teoria generala a drepturilor, editura C.H. Beck, Bucuresti,2014;
43. POPESCU S., Statul de drept in dezbaterile contemporane,Bucuresti,1998;
44. POPESCU S., Teoria generala a dreptului, Lumina Lex, Bucuresti,2000;
45. PURDA N., Protectia juridica a drepturilor omului, editia a 3-a, Editura Universul Juridic, Bucuresti,2011
46. RAILEAN P., Esenta si importanta activitatii jurisdictionale in asigurarea legalitatii in statul de drept.Teza de doctor in drept, Chisinau,2014 (total 200p)
47. RAILEAN P.,mecanismul jurisdictional in asigurarea legalitatii in statul de drept, Monografie, Chisinau, 2015(total 608 p)
48. RUSSO Alecu, Scrieri alese, Editura de Stat Pentru Literatură şi Artă, Bucureşti, 1959, p. 147
49. STERBEȚ Valeria, Reforma Judiciara si de drept in Republica Moldova: realizari, probleme. Perspective, Chisinau, 2005
50. Giorgio Del Vechio,Lectii de filosofie juridical, Bucuresti, Editura Europa Noua,p.166 (total 325
51. VOICU C., VOICU A.., Teoria generala a drepturilor, Univesrul juridic, Bucuresti, 2013
52. XENOPOL A.., Primul proiect de Constituţie a Moldovei din 1922. Originile partidului conservator şi ale celui liberal, Bucureşti, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl,1898,p. 45
53. ZAPOROJAN V.Protectia drepturilor fundamentale in justitia constitutionala a Republicii Moldova, Teza de doctor in drept, Chisinau,2007(in total 181 p)
54. ZAPOROJAN V.Reflectii teoretice asupra definitiilor „drepturi ale omului" si „ drepturi fundamentale". In: dimensiunea stiintifica si proxiologica a dreptului.Materialele conferintei stiintifice internationale „Constitutii la dezvoltarea doctrinara a dreptului" in hanorem Elena Arama, doctor habitat in drept, profesor universitar, Omemerid, Chisinau, 14-15 martie 2009,Bons Offices, Chisinau, 2009, p 442-448
55. ZAHARIA Victor, Combaterea torturii in Republica Moldova,Chisinau, IRP,2006
56. ZAHARIA Victor, Noua Legislatie penala si procesual penala.Realizari si controverse.Impactul asupra detentiei. Chisinau „Helmax-exim" SRL,2007
57. ZAHARIA Victor s.a., Comitetul pentru plangeri.Ghid petru detinut si administratia institutiilor penitenciare, Chisinau,Bons Offices,2007